

## ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.26>

### ЗАКРІПЛЕННЯ КОНСТРУКЦІЇ ДОГОВОРУ УПРАВЛІННЯ ЧУЖИМИ СПРАВАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН (ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ, ФРАНЦІЇ, РУМУНІЇ ТА ПОЛЬЩІ)

**Карташов Вячеслав Вадимович,**

здобувач ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право»  
Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових  
експертиз  
Національної академії правових наук України



Статтю присвячено аналізу досвіду закріплення конструкції договору управління чужими справами в актах цивільного законодавства окремих європейських держав. Сьогодні для вітчизняного цивільного законодавства гостро постала потреба суттєвого його оновлення та приведення у відповідність із європейськими підходами на тлі проведення активних євроінтеграційних реформ. Встановлено, що категорія «управління справами» знаходить своє закріплення в межах цивільного законодавства, однак лише в контексті припинення діяльності юридичної особи (ст. 105 ЦК України). Натомість поза увагою залишається не менш важливий контекст договірної регулювання відносин щодо управління чужими справами. На відміну від української, правові системи європейських країн доволі давно та успішно використовують конструкцію договору управління не лише в контексті майна чи майнових прав, а й у контексті ведення справ інших осіб.

У статті проаналізовано законодавчі підходи до правового регулювання відносин щодо управління чужими справами таких європейських країн, як Німеччина, Франція, Румунія та Польща. Зроблено наступні висновки: 1) конструкція договору управління знаходить своє традиційне закріплення в площині цивільного законодавства, проте питання про її місце в системі цивільно-правових договорів вирішується неоднаково: у Німеччині, Румунії та Франції цей договір належить до договорів доручення. Натомість польський законодавець залишив питання правового регулювання відносин за договором управління поза увагою, проте досліджувана договірні конструкція знаходить своє практичне застосування, особливо у сфері управління діяльністю юридичних осіб корпоративного типу; 2) в аналізованих законодавствах делеговане управління може здійснюватися як щодо майна та майнових прав, так і щодо грошових коштів, професійних активів та діяльності, діяльності юридичних осіб (тобто фактично йдеться про управління іншим суб'єктом права), а також справ, пов'язаних зі спадкуванням; 3) виокремлено три підходи до визначення місця договірної конструкції управління чужими справами в європейських законодавствах: а) відокремлення його від інших різновидів договорів управління, зокрема договору управління майном (Німеччина); б) інтегрування договору управління чужими справами в загальну концепцію договірної управління (Франція, Румунія); в) незакріплення договірної конструкції управління в законодавстві та застосування для організації договірних відносин у цій сфері принципу свободи договору (Польща). Врахування вищенаведеного досвіду свідчить про необхідність розроблення концепції договору управління справами та закріплення її в положеннях вітчизняного законодавства. Необхідність законодавчого закріплення цієї договірної конструкції сприятиме виконанню функції основного інструмента реалізації приватноправового управління як дворівневої системи юридичних можливостей щодо впливу на об'єкт цивільно-правових відносин та забезпечення ефективного упорядкування відносин між установником управління та управителем із приводу делегування останньому низки повноважень.

**Ключові слова:** управління справами, договір управління чужими справами, цивільне законодавство, установник управління, управитель, припинення юридичної особи, чужий інтерес.

**Kartashov Viacheslav. Enshrining the structure of the contract for the management of other people's affairs in the civil legislation of European countries (experience of Germany, France, Romania and Poland)**

*The article analyzes the experience of enshrining the structure of the contract for management of other people's affairs in the civil legislation of certain European countries. Today, national civil legislation faces an urgent need for its substantial updating and bringing it into line with European approaches against the background of active European integration reforms. It is established that the category of «management of affairs» is enshrined in civil law, but only in the context of termination of a legal entity (Article 105 of the Civil Code of Ukraine). Instead, the equally important context of contractual regulation of relations relating to the management of other people's affairs remains unaddressed. Unlike the Ukrainian legal system, the legal systems of European countries have long and successfully used the construction of a management agreement not only in the context of property or property rights, but also in the context of managing the affairs of others.*

*The article analyzes the legislative approaches to legal regulation of relations regarding the management of other people's affairs in such European countries as Germany, France, Romania and Poland. With this in mind, the author draws a number of conclusions: 1) the construction of the management agreement finds its traditional consolidation in the civil law, but the issue of its place in the system of civil law contracts is resolved differently: in Germany, Romania and France, this agreement is classified as a contract of assignment. Instead, the Polish legislator has left the issue of legal regulation of relations under a management agreement unaddressed, but the contractual structure under study finds its practical application, especially in the field of management of corporate-type legal entities; 2) in the analyzed laws, delegated management may be exercised both in respect of property and property rights, and in respect of funds, professional assets and activities, activities of legal entities (i.e., in fact, it is about managing another subject of law), as well as cases related to inheritance; 3) three approaches to determining the place of the contractual structure of management of other people's affairs in European legislation are distinguished: a) separation of the latter from other types of management contracts, in particular, property management contracts (Germany); b) integration of the contract for management of other people's affairs into the general concept of contractual management (France, Romania); c) non-fixation of the contractual structure of management in legislation and application thereof for organizational management. Taking into account the above experience, there is a need to develop the concept of a management contract and enshrine it in the provisions of national legislation. The need for legislative consolidation of this contractual structure will facilitate the function of the main instrument for the implementation of private law management as a two-tier system of legal opportunities to influence the object of civil law relations and ensure effective regulation of relations between the manager and the manager regarding the delegation of a number of powers to the latter.*

**Key words:** *management of affairs, agreement on management of other people's affairs, civil law, establisher of management, manager, termination of a legal entity, other people's interest.*

Після отримання Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу (далі – ЄС) гостро постала потреба суттєвого оновлення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та приведення його у відповідність із європейськими підходами на тлі проведення активних євроінтеграційних реформ. Ідеться про процес рекодифікації цивільного законодавства, основною причиною якого, як зазначають дослідники, є необхідність підвищення правової визначеності як складової принципу верховенства права. Саме правова визначеність є тим фактором, за допомогою якого може бути констатована відповідність (або невідповідність) законодав-

ства потребам суспільного життя, його можливість (або неможливість) сприяти задоволенню потреб суб'єктів права у відповідних благах [1, с. 177].

Рекодифікація цивільного законодавства торкнеться всіх без винятку сфер цивільно-правового регулювання, серед яких значна увага приділяється реформуванню договірному праву, зокрема, суттєвому розширенню системи цивільно-правових договорів. У контексті цього автори концепції оновлення Цивільного кодексу України стверджують, що обґрунтованим вбачається імплементація до національного законодавства нових договірних конструкцій, які наразі відсутні в ЦК України,

але добре зарекомендували себе в цивільних кодексах інших держав. Дослідники звертають увагу на договір про надання туристичних послуг, який було включено до Німецького цивільного уложення. Констатовано доцільність включення до ЦК України таких договірних конструкцій, як форфейтинг, франчайзинг, валютний дилінг, договори про надання медичних послуг, договори азартної гри (парі), компенсаційні договори, рамкові договори тощо. Актуальними є також питання імплементації до ЦК України спеціальних положень про брокерські договори, оренду узурфрукта, договір про управління справами, обіцянку виконати зобов'язання, договір про визнання боргу. Основним критерієм для включення таких договорів, очевидно, слід вважати їхню розповсюдженість у цивільному законодавстві країн ЄС, зважаючи на необхідність гармонізації законодавства України з нормами європейського приватного права [2, с. 48].

Як вбачається із зазначеного, однією з договірних конструкцій, необхідність законодавчого закріплення якої обґрунтовується в концепції оновлення ЦК України, є договір управління чужими справами, який виконує функцію основного інструмента реалізації приватно-правового управління як дворівневої системи юридичних можливостей щодо впливу на об'єкт цивільно-правових відносин та, будучи універсальною правовою конструкцією, здатний забезпечити ефективне впорядкування відносин між установником управління та управителем із приводу делегування останньому низки повноважень, що є змістом суб'єктивних цивільних прав. Незважаючи на свою практичну значущість та актуальну потребу, договір управління чужими справами не знаходить законодавчого закріплення у вітчизняній правовій системі, з огляду на що об'єктивною є потреба у визначенні його поняття та дослідження специфіки його правової природи як регулятора особливих приватноправових відносин щодо управління. На наш погляд, це сприятиме розробленню концепції договору управління чужими справами у вітчизняній правовій системі та закріпленню її в процесі рекодифікації цивільного законодавства.

У цілому варто зауважити, що зазначена категорія не є новою для вітчизняної правової системи. Так, у площині публічного права управління справами використовується для іменування спеціального державного органу з матеріально-технічного, соціально-побутового та іншого забезпечення діяльності Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України, інших державних органів. Ідеться про Державне управління справами, основи правового статусу якого визначені Положенням про Державне управління справами, затвердженим Указом Президента України від 17 грудня 2002 року № 1180/2002 [3]. Вбачається, що в цьому випадку поняття «управління» вживається в значенні одного з організаційно-правових форм юридичних осіб публічного права, що в цілому відповідає одному з усталених розумінь цього поняття як адміністративної установи або відділу якоїсь установи, організації, що відає певною галуззю господарської, наукової, військової та іншої діяльності [4]. Водночас у межах цієї статті зазначене не викликає значного інтересу з урахуванням використання нами приватноправового значення категорії управління як цілеспрямованого діяльнісного впливу на той чи інший об'єкт. Тому увагу слід присвятити ще одному використанню поняття «управління справами», проте вже в площині цивільно-правового регулювання. Ідеться, зокрема, про положення ст. 105 ЦК України, яка присвячена виконанню рішення про припинення юридичної особи. Так, ч. 4 зазначеної статті визначає, що до комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) або ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи. Отже, цілком очевидно, що категорія «управління справами» знаходить своє закріплення в межах вітчизняного цивільного законодавства впродовж тривалого часу, однак лише в контексті припинення діяльності юридичної особи. Натомість поза увагою залишається не менш важливий контекст договірного регулювання цивільних правовідносин.

На відміну від української, правові системи європейських країн доволі давно та успішно використовують конструкцію договору управління не лише в контексті майна чи майнових прав, а й у контексті ведення справ інших осіб. Так, наприклад, § 675(1) Німецького цивільного уложення (далі – НЦУ) закріплює конструкцію договору управління чужими справами [5], яка уможлиблює делегування справ довірений особі, зокрема, зобов'язує її управляти активами, бізнесом тощо від свого імені, але за рахунок установника управління, виконувати вказівки, надані останнім, врегулювати претензії або здійснити компенсаційні виплати та ін. Управління справами в значенні § 675(1) НЦУ визначається як незалежна діяльність, пов'язана з веденням справ, яку установник управління спочатку повинен був здійснювати самостійно, але яку він з тих чи інших причин передає іншому [6, с. 26]. Як зазначають дослідники, управління чужими справами є будь-якою самостійною діяльністю економічного змісту, що здійснюється в чужому інтересі [7, с. 797]. Сутність цих договірних правовідносин полягає в тому, що хтось на час своєї відсутності призначає іншу особу управителем власних справ, передає йому на вирішення певні майнові питання, наприклад, управління своїм землеволодінням або бізнес-проектom, призначає іншу особу своїм представником у судових установах у всіх справах або в їх окремих категоріях. У всіх цих випадках проявляються певні однорідні принципи, що лежать в основі змісту такого ведення справ: управитель (керуючий справами) зобов'язаний поводитися з довірим йому майном чи справами сумлінно та надійно, він повинен діяти в чужому інтересі з необхідною турботливістю, повинен звітувати про свої дії та визначати плату за надані послуги тому, хто делегував йому ведення справ [8, с. 408].

Зважаючи на те, що конструкція договору управління чужими справами закріплена в німецькому цивільному законодавстві, може бути застосована як щодо майна, так і щодо певної сфери діяльності установника управління, доволі часто її використовують для делегування повноважень із управління діяльністю юридичних осіб корпоративного типу. Як зазначається

з цього приводу, у сфері корпоративного управління такий договір, іменований «договором із керуючим директором» (Geschäftsführervertrag), укладається між юридичною особою в особі її учасників, загальних зборів або, залежно від статуту, наглядової ради та іншою особою, якій делегуються повноваження з управління діяльністю корпорації. До нього застосовуються положення цивільного законодавства про договір про надання послуг [9]. Відзначимо, що дослідники неодноразово акцентують увагу на доцільності та ефективності застосування конструкції делегованого управління бізнесом, адже вона уможлиблює передачу цілісного пакету знань від власника підприємства певній фізичній чи юридичній особі – управителю або групі управителів. Це пов'язано з тим, що в управлінні підприємством існує низка складних проблем довгострокового характеру, які важко вирішити за допомогою невеликих втручань (зміна керівників, залучення економічних чи технічних консультантів тощо). У таких ситуаціях, коли компанія зіштовхується з серйозними проблемами інституційного, організаційного, кадрового, техніко-технологічного, фінансового характеру, одним із найменш ризикованих варіантів уникнути цих наслідків є зобов'язання управителів вести бізнес і здійснювати його розвиток на основі договору управління справами. З іншого боку, управитель, як правило, забезпечує не тільки надання знань і навичок для успішного реагування на конкретні проблемні питання діяльності підприємства [10]. Погоджуючись із вищенаведеним, додатково зазначимо, що в цьому контексті управитель також пропонує власну корпоративну «культуру», особливу систему та методи управління, техніку планування, унікальний стиль управління та певну філософію бізнесу. Насправді ці загальні управлінські навички та досвід управління бізнесом є вирішальними для відбору управителів та укладення договору управління.

Крім того, у німецькій правовій системі поширеною є практика використання договірної конструкції управління чужими справами у сфері мистецтва, яка, як зауважують дослідники, є однією з найважливіших договорів, з-поміж іншого, у площині музичного права, коли чимало виконавців

зіштовхуються з рішенням, особливо на початку своєї музичної кар'єри, укласти довгострокову домовленість із управителем, щоб будувати свою кар'єру за допомогою відповідних порад та творчого потенціалу останнього. При цьому договірні правовідносини між установником управління та управителем повинні ґрунтуватися на засадах взаємної довіри та регулярної координації, при якій творчі інтереси митця завжди мають бути на першому плані [11].

У Румунії конструкція приватноправового управління закріплена в розділі V Цивільного кодексу «Управління чужими активами». Згідно з його положеннями правовими підставами здійснення управління активами є цивільний та комерційний мандати, заповідальна довіреність, легат або договір. Управління може здійснювати лише фізична особа, яка має повну цивільну дієздатність, або юридична особа. Об'єктом управління згідно з румунським законодавством є актив, декілька активів або спадкова маса [12]. Аналіз статей, присвячених правовому упорядкуванню відносин щодо здійснення управління в Румунії, свідчить про те, що в цілому нормативна концепція управління відповідає вітчизняній, закріпленій у Главі 70 «Управління майном». Водночас інтерес викликає той факт, що в румунському законодавстві закріплена можливість делегувати повноваження з управління не лише щодо майна, а й щодо чужих справ, зокрема, ведення бізнесу, що вбачається з положень Закону про договір управління № 66/1993, який визначає правові засади здійснення делегованого управління діяльністю юридичної особи. Згідно зі ст. 1 цього закону договір управління є домовленістю, за якою юридична особа, яка здійснює господарську діяльність, як власник за плату делегує управителю керівництво своєю діяльністю, виходячи з кількісно визначених цілей і критеріїв ефективності [13].

У Франції конструкція договору управління чужими справами не закріплена законодавчо, проте вона гармонійно інтегрована в загальну концепцію приватноправового управління, яке у французькій правовій системі характеризується значною розгалуженістю. Правове

регулювання відносин щодо здійснення делегованого управління забезпечується положеннями статей 1984–2010 розділу XIII «Мандат» книги III «Способи набуття власності» Цивільного кодексу Франції [14]. Так, ст. 1984 визначає, що мандат – це домовленість, за допомогою якої одна особа надає іншій повноваження діяти в її інтересах та від її імені. Дослідники зазначають, що конструкція мандату на управління застосовується у випадку, якщо особа має намір звільнити себе від правомочностей управління всіма або частиною своїх активів. У договорі управління його мета повинна бути чітко визначена, адже вона визначає обсяг повноважень управителя. У разі відсутності відомостей про засоби та способи здійснення управління презюмується, що управитель має свободу їх вибору для досягнення мети управління, проте в будь-якому випадку він повинен діяти в межах наданих йому повноважень. Незважаючи на те, що до договору управління за загальним правилом застосовуються положення про договір доручення, не все управління охоплюється останнім: певні домовленості щодо управління є оригінальними договорами, пов'язаними з наданням послуг. На відміну від доручення, договір про управління дозволяє здійснювати стале та стабільне управління, не вимагаючи передачі права власності на користь управителя. Щодо об'єктів управління, то договір управління може укладатися щодо управління цінними паперами, авторськими правами, гудвілом, кораблями, діяльністю компаній, професійними активами тощо [15, с. 54].

Цікаво зауважити, що, на відміну від вітчизняного законодавства, приватноправове делеговане управління у Франції може стосуватися фінансових активів, і в цьому випадку управитель піклується про інвестування коштів установника управління. Договір також поширений у контексті оренди нерухомості: у цьому випадку йдеться про мандат на управління орендою. Крім того, у французькому законодавстві виокремлюють особливі різновиди мандату, серед яких майбутній охоронний мандат та мандат із посмертною силою. Щодо майбутнього охоронного мандату, то його конструкція дозволяє особі призначити одного або кількох

управителів, відповідальних за ведення її справ у випадку, якщо вона більше не може піклуватися про свої інтереси самотійно. У цьому випадку майбутній охоронний мандат набуває чинності лише тоді, коли установник управління не стає здатний вести свої справи. Мандат із посмертною силою – це договір, за яким особа призначає протягом свого життя одного чи кількох управителів – фізичних або юридичних осіб, з метою управління від імені та в інтересах одного або кількох визначених спадкоємців спадковою масою, яку він залишить після своєї смерті [16].

Щодо застосування досліджуваної договірної конструкції в Республіці Польща цікавим є той факт, що договір управління в польському законодавстві належить до категорії непоіменованих договорів, оскільки можливість його укладення не передбачена в жодному з актів цивільного законодавства. Про це йдеться, зокрема, у рішенні Воєводського адміністративного суду в Глівіце від 14 березня 2011 року (I SA/Gl 503/10), відповідно до якого норми Закону від 26 липня 1991 р. про податок з доходів фізичних осіб і Цивільного кодексу не регулюють відносини щодо договору управління. Така домовленість включена до непоіменованих договорів, укладених у рамках принципу свободи договору, до яких застосовуються положення загального зобов'язального права. Суть такого договору полягає в делегованому управлінні суб'єктом підприємницької діяльності особою, яка не належить до членів правління та не працює в підприємстві за трудовим договором [17]. З огляду на відсутність цієї договірної конструкції в законодавстві, у польській юридичній літературі зазначається, що від змісту договору (а не від його назви) залежатиме, які норми цивільного законодавства можна застосувати до договору управління. Найчастіше будуть застосовуватися положення Цивільного кодексу у сфері договору доручення або договору про надання послуг. Але якщо ви ставите винагороду управителя в залежність від результатів діяльності компанії, і таким чином це буде домовленість про результат – у питаннях, не передбачених договором про управління, будуть застосо-

уватися положення Цивільного кодексу щодо договору підряду на виконання конкретної роботи [18].

Відсутність закріплення договору управління в межах польського цивільного законодавства, невизначеність його місця в системі цивільно-правових договорів, особливо в контексті управління діяльністю юридичною особою, призводить до виникнення деяких проблемних питань, основним із яких є встановлення правильної схеми оподаткування винагороди управителя. Як зазначається з цього приводу в юридичній літературі, договори управління на практиці складаються як на основі трудового, так і на основі цивільно-правового договорів – насамперед договору про доручення. Називаючи угоду договором управління, сторони не передбачають, який саме договір укладається. Ця назва є своєрідним доповненням, що підкреслює важливість і специфіку функції, яку виконує управитель, що може в той же час, особливо щодо трудових договорів, викликати певні сумніви [19, с. 13–14]. Через відсутність конкретизації в положеннях умов договору часто виникає проблема з належною класифікацією договорів, які надають установники управління та управителі щодо ведення справ суб'єктів підприємництва, адже зазвичай важко чітко визначити тип відносин між сторонами. Вирішення цього питання в кожному конкретному випадку переходить до компетенції податкових органів [20].

Таким чином, підсумовуючи аналіз законодавчих підходів низки європейських країн до правового регулювання відносин щодо здійснення делегованого управління, варто виокремити декілька важливих аспектів. По-перше, конструкція договору управління знаходить своє традиційне закріплення в площині цивільного законодавства, проте питання про її місце в системі цивільно-правових договорів вирішується неоднаково: у Німеччині, Румунії та Франції цей договір належить до договорів доручення. На відміну від вищезазначених країн, польський законодавець залишив питання правового регулювання відносин за договором управління поза увагою, проте досліджувана договірна конструкція знаходить своє

практичне застосування, особливо у сфері управління діяльністю юридичних осіб корпоративного типу.

По-друге, підхід до визначення об'єкта делегованого управління в європейських законодавствах є більш розширеним у порівнянні з вітчизняним, яке закріплює можливість суб'єктів упорядкувати договірні відносини щодо управління лише майном та майновими правами, у той час, як у таких проаналізованих нами країнах, як Німеччина, Франція, Румунія та Польща, делеговане управління може здійснюватися як щодо майна та майнових прав, так і щодо грошових коштів, професійних активів та діяльності юридичних осіб (тобто фактично йдеться про управління іншим суб'єктом права), а також справ, пов'язаних зі спадкуванням. Відзначимо, що такий підхід дозволяє не покладатися зайвий раз на принцип свободи договору, а організувати договірні відносини, взявши за основу запропоновану законодавцем модель механізму договірного регулювання, що в цілому сприяє правовій визначеності приватноправових договірних відносин щодо делегованого управління.

По-третє, спостерігається декілька підходів до визначення місця договірної кон-

струкції управління чужими справами в європейських законодавствах. Першим із них є надання досліджуваному договору самостійності й, таким чином, відокремлення його від інших різновидів договорів управління, зокрема, договору управління майном (Німеччина). Другий підхід характеризується інтегруванням договору управління чужими справами в загальну концепцію приватноправового управління, загальні положення якої застосовуються й до впорядкування відносин щодо делегованого управління справами (Франція, Румунія). Третій підхід – ігнорування необхідності закріплення договірної конструкції управління в законодавстві та застосування для організації договірних відносин у цій сфері принципу свободи договору (Польща), який, як свідчить практика, призводить до низки проблемних питань, серед яких – невизначеність місця договору управління справами в системі цивільно-правових договорів, ненадання відносинам формальної визначеності та виникнення прогалин у питанні оподаткування винагороди управителів. Такий стан справ, безумовно, свідчить про необхідність розроблення концепції договору управління справами та закріплення її в положеннях вітчизняного законодавства.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Грамацький Е. Рекодифікація цивільного законодавства України та міжнародне приватне право: до питання перспектив. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 177.
2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2020. С. 48.
3. Про Положення про Державне управління справами : Указ Президента України від 17 грудня 2002 року № 1180/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1180/2002#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
4. Словник української мови : в 11 томах. 1979. Том 10. С. 468. URL: <http://sum.in.ua/s/upravlinnja> (дата звернення: 04.09.2023).
5. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 14. März 2023. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> (дата звернення: 04.09.2023).
6. Bien Florian. Grundkurs Bürgerliches Recht Iic Vertragliches Schuldrecht (ohne Kaufrecht). Kursbegleitendes Skript. Stand: 06.02.2017. URL: [https://www.jura.uniwuertzburg.de/fileadmin/02140600/Lehre/Materialien/BGB\\_Iic\\_/Skriptum\\_Grundkurs\\_BGB\\_Iic\\_-\\_6.2.2017.pdf](https://www.jura.uniwuertzburg.de/fileadmin/02140600/Lehre/Materialien/BGB_Iic_/Skriptum_Grundkurs_BGB_Iic_-_6.2.2017.pdf) (дата звернення: 04.09.2023).
7. Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch. München, 2000. P. 797.
8. Larenz K. Lehrbuch des Schuldrechts. Bd. 2. Hb. 1. München, 1986. P. 408.
9. Udo Schwerd. Geschäftsführervertrag. URL: (дата звернення: 04.09.2023).
10. Bennett Conlin. The Fundamentals of Contract Management. 2013. URL: <https://www.businessnewsdaily.com/4813-contract-management.html> (дата звернення: 04.09.2023).

11. Geßner David. Der Managementvertrag im Musikbusiness: Was ist zu beachten? URL: <https://www.rechtsanwalt-gessner-berlin.de/managementvertrag-im-musikbusiness-was-ist-wichtig/> (дата звернення: 04.09.2023).

12. Codul civil. A intrat vigoare la data de 1 octombrie 2011. In temeiul art. 220 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea in aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011. URL: <https://www.codulcivil.ro/> (дата звернення: 04.09.2023).

13. Legea contractului de management nr. 66/1993. URL: <https://lege5.ro/gratuit/gu4dmobt/legea-contractului-de-management-nr-66-1993> (дата звернення: 04.09.2023).

14. Code civil. Version en vigueur au 05 mai 2023. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte\\_lc/LEGITEXT000006070721/](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/) (дата звернення: 04.09.2023).

15. Pierre-François Cuif. Le contrat de gestion. Paris : Economica, 2004. P. 54.

16. L'administration des biens d'autrui en droit français. Le mandat de droit commun et les deux mandats spéciaux que sont le mandat de protection future et le mandat à effet posthume. Conférence Tokyo – 11 novembre 2011. URL: [https://www.fondation-droitcontinental.org/fr/wp-content/uploads/2013/12/conference\\_tokyo\\_-\\_mandat\\_28102011.pdf](https://www.fondation-droitcontinental.org/fr/wp-content/uploads/2013/12/conference_tokyo_-_mandat_28102011.pdf) (дата звернення: 04.09.2023).

17. I SA/GI 503/10 – Wyrok WSA w Gliwicach z 2011-03-14. URL: [http://www.orzeczenia-nsa.pl/wyrok/i-sa-gl-503-10,podatek\\_dochodowy\\_od\\_osob\\_fizycznych\\_w\\_tym\\_zryczaltowane\\_formy\\_opodatowania,1c93bf7.html](http://www.orzeczenia-nsa.pl/wyrok/i-sa-gl-503-10,podatek_dochodowy_od_osob_fizycznych_w_tym_zryczaltowane_formy_opodatowania,1c93bf7.html) (дата звернення: 04.09.2023).

18. Drab Monika. Kontrakt menedżerski – czym jest i kiedy warto go zawrzeć? 12 listopada 2022. URL: (дата звернення: 04.09.2023).

19. Kubot Z. Rodzaje kontraktów menedżerskich. *PPH*. 1999. № 7. P. 13–14.

20. Istota kontraktu menedżerskiego. URL: <https://legis.com.pl/blog/istota-kontraktu-menedzerskiego> (дата звернення: 04.09.2023).